רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. ר' שמעון בן אלעזר הא דאמרן תנא דבי ר' ישמעאל מאי היא [א]דתני דבי ר' ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם ופרט לך הכתוב באחד מהן [1]צמר ופשתים מה להלן צמר ופשתים אף כל צמר ופשתים רבא אמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו [ג]דר' שמעון בן אלעזר אית ליה לתנא דבי ר' ישמעאל לית ליה דכולי עלמא מיהת שלש על שלש בצמר ופשתים מיטמא בנגעים מנלן דתניא בגד אין לי אלא בגד [א]שלש על שלש מנין ת"ל [1]והבגד ואימא לרבות שלשה על שלשה לאו ק"ו הוא השתא שתי וערב מיטמא שלשה על שלשה מיבעיא אי הכי שלש על שלש נמי ליתי בק"ו אלא שלשה על שלשה דחזו בין לעשירים בין לעניים אתי בק"ו שלש על שלש לעניים הוא דחזיין לעשירים לא חזיין לא אתי בק"ו טעמא דכתביה קרא הא לא כתביה קרא לא גמרינן בק"ו ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים אמר קרא [1]בגד צמר ופשתים [ב]בגד צמר ופשתים אין מידי אחריני לא ואימא כי אימעוט משלש על שלש אבל שלשה על שלשה מיטמא [א] תרי מיעוטי כתיבי [2]בגד צמר או [בבגד] פשתים חד למעוטי משלש על שלש וחד למעוטי משלשה על שלשה ולרבא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים איכא בינייהו לרשב"א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל לית ליה שלשה על שלשה בשאר בגדים מנא

רש"י

ר' שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. דמהיכא תיתי לר' שמעון למעוטי שאר בגדים מטומאה אי לאו דאית ליה הא דתנא דבי ר' ישמעאל. והלכך יוצא מן העץ לאו דווקא נקט דה"ה לנוצה של עזים וכל מידי דלאו צמר ופשתים הוא ואיידי דנקט יוצא מן העץ לענין סוכה נקט לה נמי לענין טומאה: **הואיל ונאמרו בגדים בתורה סתם.** כגון בטומאת שרצים וטומאת מת דכתיב בטומאת שרצים או בגד או עור[ג] ובמת וכל בגד וכל כלי עור[ד] וכן בשכבת זרע וכל בגד וכל עור אשר יהיה עליו שכבת זרע וגו'[ה] ובציצית על כנפי בגדיהם[ו]: **ופרט לך הכתוב באחד מהן.** בטומאת נגעים כלל תחלה ואח"כ פרט[ז] והבגד כי יהיה בו נגע צרעת כלל בבגד צמר כו' פרט אף כל בגדים הסתומים ילפי' במה מצינו דהוא בנין אב דאינו אלא צמר ופשתים: **שלשה.** טפחים: **לר' שמעון אית ליה.** דבהדיא תנא[ח] אין בו משום שלש על שלש אבל שלשה על שלשה דחזי אף לעשירים מיטמא. ולקמן יליף מנליה בהו טומאה כלל הואיל ומנגעים יליף דאי לא יליף מנגעים מהיכא תיתי ליה לחלק בין פשתן לשאר מינין: **דכולי עלמא.** בין לאביי בין לרבא אליבא דהני תנאי: **בגד אין לי כו'.** כלומר אי הוה כתיב בנגעים בגד אין לי דמיטמא בנגעים אלא בגד שלם: **לעשירים לא חזיין.** אין מקפידין להצניע ובטולי מבטלי להו לא אתיין בק"ו: **וטעמא דכתביה קרא כו'.** מסקנא דפירושה דמילתא היא וניחותא כלומר הלכך טעמא דכתב קרא והבגד לרבויינהו הלכך מיטמו הא לא רבינהו לא מיטמו: **ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים.** ושלש על שלש בצמר ופשתים מיטמו מק"ו והאי רבויא לשלשה על שלשה אתא ולשאר בגדים: **אמר קרא בבגד צמר.** פרט אחר כלל למימר דאפי' גדול דשאר מינין לא מיטמו בנגעים: **ואימא כי אמעיט.** שאר בגדים משלש על שלש דבצמר ופשתים אתי בק"ו משתי וערב אבל שלשה על שלשה מיטמו מריבויא דוהבגד: **תרי מיעוטי כתיבי.** תרי זימני כתיבי בגד צמר ופשתים זאת תורת נגע הצרעת בגד הצמר או הפשתים: [ט]**מנא ליה.** לרבי שמעון שום טומאה בשאר בגדים הואיל ושאר בגדים הסתומים למדין הן מן המפורש:

תוספות

רבי שמעון בן אלעזר ותנא דבי ר' ישמעאל אמרו דבר אחד. וא"ת כיון דבשאר בגדים אפי' שלשה על שלשה טהור לר' שמעון בן אלעזר אמאי נקט שלש על שלש ותירץ הרב פורת דנקט שלש על שלש משום פשתן[א] דאפי' שלש על שלש טמא ואע"ג דאמר לקמן (דף כז:) ר"ש בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד דאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה משמע דהא דקאמר הכא חוץ מפשתן היינו טווי ולא בגד[ב] וי"ל דעיקר מילתיה איירי בבגדי פשתן[ג] ומ"מ דייק לקמן מדלא קאמר חוץ מבגד פשתן דבטווי נמי איירי[ד] וא"ת מאי דוחקיה דאביי לאוקמה דתנא שלש על שלש משום פשתן ולימא דדוקא נקט[ה] כמו שאמר רבא[ו] ואי משום דלא ליפלוג ר"ש בן אלעזר אתנא דבי ר' ישמעאל הא אביי גופיה קאמר לקמן דהאי תנא דבי ר' ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר' ישמעאל י"ל דסבירא ליה לאביי הא דמרבה לקמן תנא דבי ר' ישמעאל שאר בגדים היינו[ז] אפי' שלש[ח] על שלש וסבר דשאר בגדים[ט] או יהיה בהן טומאה[י] כמו בצמר ופשתים או יהיו טהורים לגמרי[יא]:

השתא שתי וערב מיטמא. תימה לר"י דילמא הא דתנן בפי"א דנגעים (משנה ח) כמה יהא בפקיע ויטמא כדי לארוג בו שלש על שלש היינו בתר דקיי"ל באריג דמיטמא בשלש על שלש אבל כל כמה דלא ידעינן באריג גם שתי וערב לא יטמא אלא כשיהיה כדי לארוג בו הרבה[יב] וא"כ היכי אתי שלשה על שלשה בק"ו דשתי וערב ותירץ ר"י דנראה לו להש"ס סברא דאריג שלשה על שלשה עדיף משתי וערב אפי' כדי לארוג בו אלף על אלף ולרשב"א נראה דודאי בבגד שייך לחלק בשיעורו משום דכתב רחמנא בגד דמשמע בגד שלם אבל שתי וערב[יג] השיעור תלוי בסברא[יד] והיינו שלש על שלש[טו] דחזי אפילו לעשירים דהא חזי לאיצטרופי לבגד גדול: [י]**אתי בק"ו.** מפרש הרב פורת דהאי ק"ו לא נקט אלא להרווחא דמילתא ובלאו ק"ו נמי אין צריך ריבוי לשלשה על שלשה[טז] דכיון דחזו לעניים ולעשירים בגד חשוב הוא דמה לי שלשה על שלשה ומה לי ד' או ה' אמות כיון שגם זה ראוי כמו זה[יז] וכן מוכח מדברי רבא דאמר שלשה על שלשה[יח] בשאר בגדים[יט] מאו בגד ומנא ליה[כ] דילמא איצטריך קרא[כא] לבגד שלם אלמא משמע דאין חילוק בין בגד שלם לשלשה על שלשה וכן אביי דמוקי או בגד לשלש על שלש בצמר ופשתים דמיטמא בשרצים ולא מוקי לשלשה על שלשה[כב] משום דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד ולא צריך ריבוי וכן משמע ממאי דפריך ואימא כי אימעוט משלש על שלש[כג] ושם אפרש ויש ליישב דאיצטריך ק"ו דאי לאו ק"ו ה"א[כד] בגד משמע בגד שלם[כה] אבל השתא דאיכא ק"ו גלי לן[כו] דבכל מקום דכתיב בגד הוי שלשה על שלשה[כז]:

ואימא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים. פי' בקונטרס אבל שלש על שלש בצמר ופשתים אתי בק"ו ולא נהירא דהא אמרן כיון דלא חזי לעניים ולעשירים לא אתי בק"ו[כח] ונראה לפרש [ב]דהכי פריך ואימא לרבות שלשה על שלשה פי' שנרבה שלשה על שלשה בשאר בגדים דהא ליכא מיעוטא למעוטינהו[לב] וצמר ופשתים אתי למעוטי שאר בגדים משלש על שלש דאי לאו צמר ופשתים הוה מרבינן בכל בגדים מוהבגד שלש על שלש כיון דקרא סתמא כתיב ומשני צמר ופשתים כתיב והמתרץ[לג] לא הבין קושייתו והיה סבור שהמקשה לא ידע דצמר ופשתים כתיב[לד] ולהכי הדר פריך[לה] אימא כי אימעוט משלש על שלש[לו] היינו קושיא ראשונה אלא שמפרש היטב:

ואימא כי אימעוט משלש על שלש. מכאן נמי משמע כפי' הרב פורת דשלשה על שלשה הוי בכלל בגד וק"ו להרווחא דמילתא נקט[לז] דאי שלשה על שלשה לא שמעי' מבגד אלא מק"ו א"כ מאי פריך כי אימעוט משלש על שלש מה צריך מיעוט מהיכא תיתי לרבות שלש על שלש בשאר בגדים דריבויא דוהבגד בצמר ופשתים מוקמית לה אפי' בשלש על שלש דשלשה על שלשה לא איצטריך בצמר ופשתים דהא מק"ו דשתי וערב אתי אבל בשאר בגדים דלא אתי בק"ו דהא בשתי וערב בהדיא כתיב צמר ופשתים[לח] איצטריך ריבוי מוהבגד [י]לשלש על שלש[לט] ומיהו שמא המקשה סבר דיש לרבות בשאר בגדים שלש על שלש[מ] כמו בצמר ופשתים כיון דקרא סתמא כתיב וחד ריבוי לכולהו[מ]:

תרי מיעוטי כתיבי. ואם תאמר לשתוק מריבויא דוהבגד וע"כ שלש על שלש טמא בצמר ופשתים דאי לאו הכי תרי מיעוטי למה לי וי"ל [ג]דאי לאו ריבויא דוהבגד הוה מוקמינן תרי מיעוטי לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים[מא] דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות (ולפי מהסם דהיאך נאמר דאין מיעוט אחר מיעוט אלא לרבות שלשה על שלשה בשאר בגדים ויותר נראה לומר כיון דאיכא לאוקמי שפיר תרי מיעוטי ליכא למימר דאתי לרבות) [ת"י] ושלש על שלש בצמר ופשתים ה"א דטהור אבל השתא דכתיב ריבוי דוהבגד ע"כ הנך תרי מיעוטי אתי למעוטי ולאו לרבות דאי לרבות מוהבגד וחד מיעוט הוה ידעינן שלשה על שלשה בשאר בגדים כדפרישית לעיל וא"ת אכתי לשתוק מריבויא דוהבגד וחד מיעוטא ולא ניכתב אלא חד צמר ופשתים ואנא ידענא דשאר בגדים דלא יטמאו בנגעים דמהיכא תיתי וידעינן נמי דצמר ופשתים מיטמו בשלש על שלש דאי לאו הכי אמאי כתב רחמנא טומאה כלל בבגד צמר ופשתים דשלשה על שלשה שמעינן מק"ו דשתי וערב אלא ודאי לשלש על שלש אתיא וי"ל דהשתא דגלי לן קרא דשייכי טומאה דנגעים בבגדים ילפינן השיעור שפיר בק"ו דשתי וערב אבל אי לאו איכתיב טומאת בגדים לא הוה ילפינן מק"ו דשייך טומאה בבגד וה"א דלאו שייך נגע אלא בשתי וערב אבל בבגד לא שייך דשמא לא יבא בו נגע כלל[מג]: נפקא

עין משפט נר מצוה

סמ א מיי' פי"ב מהל' טומאת צרעת הל' י ופכ"ג מהל' כלים הל' יב:
ע ב מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת הל' א סמג עשין רלה:

תורה אור השלם

1. וְהַבֶּגֶד כִּי יִהְיֶה בוֹ נֶגַע צָרָעַת בְּבֶגֶד צֶמֶר אוֹ בְּבֶגֶד פִּשְׁתִּים: ויקרא יג מז
2. זֹאת תּוֹרַת נֶגַע צָרַעַת בֶּגֶד הַצֶּמֶר אוֹ הַפִּשְׁתִּים אוֹ הַשְּׁתִי אוֹ הָעֵרֶב אוֹ כָּל כְּלִי עוֹר לְטַהֲרוֹ אוֹ לְטַמְּאוֹ: ויקרא יג נט

תוס' ישנים

רבינו חננאל

רבי שמעון בן אלעזר כתנא דבי ר' ישמעאל תני הא מתניתא דיליה. ודחי רבא ואמר שלשה על שלשה טפחים בשאר בגדים זולתי בגדי פשתן איכא בינייהו, ר' שמעון בן אלעזר לא מיטמא בשאר בגדים אלא מג' על ג', אבל ג' על ג' טפחים אפילו דשאר בגדים מקבלי טומאה, ותנא דבי רבי ישמעאל סבר לא איקרי בגד אלא צמר ופשתים, ובגדים אחרים שעושין משאר עצים לאו בגדים נינהו ולא מיטמא ג' על ג' ולא שלשה על שלשה. ושקלינן וטרינן

מסורת הש"ס

מוסף תוספות

א. דקמ"ל. תוס' הרא"ש. ב. ולא שייך גע"ג בטווי. תוס' הרא"ש. ג. דקאמר גע"ג. תוס' הרא"ש.

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

מתו בגד. לכתיב בשרצים. תו ריבוי הוא: **דתניא** ל״ג. דלי מתניתא היא היכי פליג עלה ואמר מיבעיא ליה לשלם על שלם לא תנא שלם בשלם על שלשה לרבות בגדים מניין תלמוד לומר בשרצים מניין תלמוד לומר בנבלתם שלא יהו בגדים מקבלין טומאה ת״ל בשרצים כיון שלשה על שלשה לא יהו בגדים מקבלין טומאה מה שרצים מיוחדין שהן מטמאין במגע ובמשא אף כל המטמאין במגע ובמשא יצאו בגדים שאין מטמאין אלא במגע בלבד: **גלי רחמנא בנגעים.** דרבייהו מן והנגד וה״ה לשרצים כיון דכתיב בגד בגד כי התם מיניה ילפינן בנגעים אף: שרצים מין שמי ועוכ״א מטמא כהן בנגד כתיב כהו ולא שמי ולא עוכ״א: **ואידך מי ס״ד.** ורבא אמר לך על כרחין לשלשה על שלשה בשאר בגדים בשאר נגדים אתא לילו ג׳ על ג׳ בגמר ופשתים בשרצים מנגעים ילף דלי נגעים ממירי לכתוב רחמנא הא מיבעי ליה לכתוב רחמנא ואבי הא מיבעי ליה לכתוב רחמנא ואבי סבר בגדים בשרצים ומנגעים ילפי ליה דלי נגעים ממירי לכתוב רחמנא הא מיבעי ליה לכתוב רחמנא ואבי סבר בגדים בשרצים ומנגעים ילפי ליה דלי נגעים ממירי לכתוב רחמנא הא מיבעי ליה להכנד בנגעים ולמעוטי מריבוי דלמא מחי: **כנבדשה.** כלומר מוסף הוא מסברת לידך תנא דפליג עליה דלשלשה דמרבי שאר בגדים לטומאת שרצים: **על עזים.** קרי ונוסף על שם שאין גוזזין ממנה אלא מלא מורטין: **רבא אמר כי נים ניה.** לתנא דריש בשאר בגדים בשרצים ג׳ על ג׳ דילמד שלשה בשרצים שיש ביה בהו לשלשה על שלשה מן המפורש אבל שלשה על מאו בגד: **הדר ניה רבא מסברא.** ואמר למנא דבי רבי ישמעאל ורבנ״ן דתניא דיש טומאת שרצים בשאר בגדים: ר״ג **דבי פפא אמר אף על לאחויי נגעים.** אף כל לתנא דריש דקאמר אף כל בגדים שאם יגע בשאר ופשתים יגלו לפרושי בגדים שטומים לטומאה קל שאי בשאר טומאה ולמי מטמאה שאר בגדים לשיהו מאו בגד אלא לפרושי בגד המגיע בכלאים שאם יגע ובגד כלאים שעטנז וגו׳ הלכך לרב פפא א)לא מפיק ליה מהא מילתיה דהאי תנא והך פירוקא דסיפא ליהו מאבא ולא שיאמר כדאמרת ליה מליבא דרבא דמפליג בין ג׳ על ג׳ לשאר על שלשה אלא הכי שיאמר רב פפא אמר לא מפיק ליה מהא מילתא אף אף כל לאחויי כלאים דהוה מוקמינן ליה כרבא הוה צריך לפלוגי דכיון אף על לטומאת שרצים נמי אתא על כרחין אף כל לטומאת שרצים ולא בשאר נגעים ולו בגד לרבויי שלשה על שלשה ואף על גב דלא מטמא בשאר בגדים בגדים שהן נמעטין מבגדי מיעוטי לישתרבו שאר בגדים לכל גרש בפפא לא מיבעי לן לפלוגי דכיון דלתרבו שאר בגדים לשרצים מיתרבו לכל תורת צמר ופשתים אין לשלם בין לשלשה: **נהדיא ליכי ניה.** צמר ופשתים לא מלבש שעטנז וגו׳: לאחויי

שכן מטמא בשבדשה. ורבא אע״ג דפירכא גמורה היא לא מסיק ליה הלא הוי אלא מילתא דעלמא דגי על ג׳ על ג׳ לכתוב על שלשה אלא הכי אימר כד פפא אמר דמפליג בין ג׳ על ג׳ לשלשה על שלשה אלא הכי אימר כד פפא אמר לא מפיק ליה מהא מילתא אף אף כל לאחויי כלאים דהוה מוקמינן ליה כרבא הוה צריך לפלוגי דכיון אף על לטומאת שרצים נמי אתא על כרחין אף כל לטומאת שרצים ולא בשאר נגעים ולו בגד לרבויי שלשה על שלשה ואף על גב דלא מטמא בשאר בגדים בגדים שהן נמעטין מבגדי מיעוטי לישתרבו שאר בגדים לכל גרש בפפא לא מיבעי לן לפלוגי דכיון דלתרבו שאר בגדים לשרצים מיתרבו לכל תורת צמר ופשתים אין לשלשה: **נהדיא ליכי ניה.** צמר ופשתים לא מלבש שעטנז וגו׳: לאחויי

נפקא ליה מאו בגד דתניא בגד כו׳. פירש בקונטרס דלמ״ד גרסינן דתניא דמי היכי פליג עלה ואמר מיבעיא ליה לשלם על שלם לא תנא פירכא היא דמי מודה דלו אתא לרבות שאר בגדים לאידך דרבא דתני רבי ישמעאל[ב] כלאחר מבני גופיה בסמוך והיינו ההיא דבייתא גופיה לקמן[ג] גלח שקיבוה רבנ[ד] והא דקאמר לאביי הכי לו מאי עביד ליה היינו מלישנא דרבנ״ן והיך תנא דבי רבי ישמעאל[ה] אבל לאידך תנא דבי ר׳ ישמעאל[ו] ולרבא לאחר תנא דבי רבי ישמעאל דלעיל[ז] ולרבא לאחר לאידך תנא דבי רבי ישמעאל לא מרבה שאר בגדים אלא לשלשה על שלשה כי מפיק ליה מדבי רבי ישמעאל מאידך תנא דבי ר׳ ישמעאל מני ליה לא גלח ולא קבוה ולרבא גלח לשלשה על שלשה ולא לשאר בגדים:

מנא ליה נפקא ליה[א]מאו בגד דתניא בגד אין לי אלא בגד בשאר[א] על שלשה על שלשה בשאר בגדים מניין ת״ל או בגד ואביי האי או בגד מאי עביד ליה מיבעי ליה לרבות שלש על שלש בצמר ופשתים דמטמא בשרצים ורבא גלי רחמנא גבי נגעים והוא הדין לשרצים ואביי איכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב מטמא בהם ואידך אי ס״ד נגעים חמירי לכתוב רחמנא גבי שרצים וליתו נגעים מיניהו ואידך נגעים משרצים לא אתו ראיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמא בכבדשה[ט] אמר אביי האי תנא דבי רבי ישמעאל מפיק מאידך תנא דבי ר׳ ישמעאל דתני דבי רבי ישמעאל בגד אין לי אלא בגד צמר ופשתים[ב] מניין לרבות צמר גמלים וצמר ארנבים נוצה של עזים והשיריז והכלך והסריקין תלמוד לומר או בגד רבא אמר כי ליה לההך תנא דבי רבי ישמעאל בשאר בגדים שלש על שלש שלשה על שלשה אית ליה והא רבא הוא דאמר שלשה על שלשה בשאר בגדים לרשב״א אית ליה לתנא דבי רבי ישמעאל ליה לא ליה הדר ביה רבא מההיא ואב״א ג)הא[ג] רב פפא אמרה רב פפא אמר אף כל[ד]לאתויי כלאים כלאים בהדיא כתיבי ביה[ב]לא תלבש שעטנז צמר ופשתים יחדיו ס״ד אמינא ה״מ דרך לבישה אבל בהעלאה כל תרי מיני אסור ולאו ק״ו הוא ומה לבישה דקא מיתהני כולי עלמא מכלאים אמרת צמר ופשתים אין מידי אחרינא לא העלאה לא כ״ש אלא דרב פפא[ז]בדותא היא רב נחמן בר יצחק אמר אף כל

תלמוד ליומר או בגד.

לקמן בפרק במה מצה יוצאה (דף פג.): דרשינן מאו בגד לחייב כל שהוא טמא וכי תימא שקולים הם ויבואו שניהם מ״מ כי פריך ואביי הא לו בגד מאי עביד ליה ליימ דאיצטרין לחייב כל שהוא טמא ואפי׳ שם נמחק שם ספריס לכתוב בהן לו בגד ויוציאו דליף מלו בגד שניהם בפחים דכתיב בגי נגעים הניחם מ״מ כי פריך ואביי הא מנגעים על ידי דבלי דמטמא וה״ק לענין חייב כל שהוא טמא ואפי׳ שם נמחק מיבעי ליה לכמה[ו] שתי וערב טמא בהן. אבל בשרצים נמא ליה. לא כדאמר בפרק במה מצה (לקמן דף סד.). יכול אנחי מרבה את החבלים ואת המשיחות ת״ל שק מה שק טווי ואריג אף כל טווי ואריג: **אי ס״ד נגעים חמירי.** הא ולאי לנגעים חמירי[ו] גלח מפר׳ הר״ס דה״ק אי ס״ד דקאמרת לו בגד לרבות ג׳ על ג׳ בגמר ופשתים דהא מיבעי ליה[ח] שרצים מיניהו. תוס׳ ט. והשתא לא ס״ד. ט. דהשתא לא שייך למפרך מחומרא דשרץ. תוס׳ ס״ד. י. כיון דילפינן מצמר דכתוב בנגעים, וקרא שתמא כתיב צמר. תוס׳. יא. הגה. תוס׳ ס״ד. יב. ושיעורו ד׳ על ד׳. תוס׳ ס״ד. יג. ומרבי לי׳ הכא מ׳או בגד׳ לשיעור שלש על שלש. תוס׳ ס״ד. יד. פי׳ ללבושו ולא לשקו. ט״ו. והשתא נמי ניחא דלא תקשי לך דנוצה של עזים שמעינן מכל מעשה עזים דכתוב במת, דאי מהתם הו״א להוי בדין שק, דשק שיעורו ארבעה על ארבעה, קמ״ל ׳או בגד׳ דמנוצה דהוא משיער הדק הוי שיעור כבגד שלש על שלש, ושער הגס דוקא הוי מארבעה על ארבעה. תוס׳ ס״ד. ט״ז. רסבר שפיר כתנא דבי ר׳ ישמעאל. תוס׳ יומת ד: ד״ה ופפ״ו. יז. למעוטי שאר בגדים מצרצרת. כסב״ם. יח. תנא דבי ר׳ ישמעאל. כסב״ם.

מוסף תוספות

א. בסמוך, למדרש ׳או בגד׳ במילתא אחריתי, א״ר לאו מהניתא היא אלא סברא דרבא דדריש רבי. ב. לקמן בשמעתין. רמב״ן. ג. דקתני ׳מנין לרבות צמר רחלים׳. רמב״ן. ד. וכ׳ בה שלשה על שלשה לפי שבתחו. תוס׳ ס״ד. ה. דאמרו דבר אחד דאין טומאה בשאר בגדים כלל. שיטה לסה״ן. [ד]פלוג אההיא מתניתא, אלא דפרכינן לי׳ דמ״מ קרא ד׳או בגד׳ מאי עביד לי׳. ריטב״א. ו. אריג כל שהוא בשרצים מנא ליה. תוס׳ ס״ד. ז. והיאך אפשר לומר דנגעים לא חמירי, דהא שתי וערב מטמא בהם משא״כ בשאר טומאות דעלמא. ריטב״א. ח. [ו]לא ילפינן שרצים מיניהו. תוס׳ ס״ד. ט. דהשתא לא שייך למפרך מחומרא דשרץ. תוס׳ ס״ד. י. כיון דילפינן מצמר דכתוב בנגעים, וקרא שתמא כתיב צמר. תוס׳. יא. הגה. תוס׳ ס״ד. יב. ושיעורו ד׳ על ד׳. תוס׳ ס״ד. יג. ומרבי לי׳ הכא מ׳או בגד׳ לשיעור שלש על שלש. תוס׳ ס״ד. יד. פי׳ ללבושו ולא לשקו. ריטב״א. טו. והשתא נמי ניחא דלא תקשי לך דנוצה של עזים שמעינן מכל מעשה עזים דכתוב במת, דאי מהתם הו״א להוי בדין שק, דשק שיעורו ארבעה על ארבעה, קמ״ל ׳או בגד׳ דמנוצה דהוא משיער הדק הוי שיעור כבגד שלש על שלש, ושער הגס דוקא הוי מארבעה על ארבעה. תוס׳ ס״ד. טז. וסבר שפיר כתנא דבי ר׳ ישמעאל. תוס׳ יומת ד: ד״ה ופפ״ו. יז. למעוטי שאר בגדים מצרצרת. כסב״ם. יח. תנא דבי ר׳ ישמעאל. כסב״ם.

עא א מיי׳ פכ״ג מהל׳ כלים הל״ג ב ופכ״ג מהל׳ כלים ה״ב. עב ב מיי׳ פ״ג מהל׳ כלים הלכה יח:

עג ג מיי׳ פ״י מהלכות כלאים הלכה ב סמג לאוין רפב טוש״ע י״ד סימן רצח סעיף ג:

תום׳ ישנים

א) וק״ק דהא רב פפא לתנא דמתני׳ ממעט ממקו מילתא דרבנן דלתנא דמתני׳ כי ליה ליה ג׳ על ג׳ ונראה לרבי פפא נמי לא מרבינן שאר בגדים אלא דוקא שלשה על שלשה והא דקתני לאחויי כלאים ניחא לי׳ למיעקר כלאים דמילתא דפקיעא לתנא דמתני׳ ופשתים דוקא:

ב) וי״ל דמשיעלוה מהתם נפקא לן מינה שבן מטכל מעמ לגמרי לגמרי ולכאי ליכא למיפרך מה לשרץ שבן מטמא בכבדשה לחייב לעיל מת יוכיח לחבל צמר ופשתים אמאי לא ניתח כי ליה מת יוכיח דילפינן מבגדים מנ״ש דכגד יוצר ומיהו ליכא למיפרך מה לשרץ שבן שבטמא בהם משא״כ בשאר טומאות דעלמא. ח) [ו]לא ילפינן שרצים מיניהו. תוס׳ ס״ד. ט. דהשתא לא שייך למפרך מחומרא דשרץ. תוס׳ ס״ד. י. כיון דילפינן מצמר דכתוב בנגעים, וקרא שתמא כתיב צמר. תוס׳. יא. הגה. תוס׳ ס״ד. יב. ושיעורו ד׳ על ד׳. תוס׳ ס״ד. יג. ומרבי לי׳ הכא מ׳או בגד׳ לשיעור שלש על שלש. תוס׳ ס״ד. יד. פי׳ ללבושו ולא לשקו. ט״ו. והשתא נמי ניחא דלא תקשי לך דנוצה של עזים שמעינן מכל מעשה עזים דכתוב במת, דאי מהתם הו״א להוי בדין שק, דשק שיעורו ארבעה על ארבעה, קמ״ל ׳או בגד׳ דמנוצה דהוא משיער הדק הוי שיעור כבגד שלש על שלש, ושער הגס דוקא הוי מארבעה על ארבעה. תוס׳ ס״ד. טז. וסבר שפיר כתנא דבי ר׳ ישמעאל. תוס׳ יומת ד: ד״ה ופפ״ו. יז. למעוטי שאר בגדים מצרצרת. כסב״ם. יח. תנא דבי ר׳ ישמעאל. כסב״ם.

הדר ביה רבא מההיא. ומשום שלא יחלוק הכוח תנא דבי רבי ישמעאל אחלק הלר ביה מהכיח לעיל ולא מהך דהכח ואית ליה לרבא אף כל לאחויי כלאים וס״מ כרים יצמות (דף ד: ושם) היכי פריך הש״ס והא תנא דבי רבי ישמעאל ליה לרבא דהכא היכי ליה לרבא אית ליה אף כל קאי אשאר כלאים דלא נאו אף כל ס״ל דמייתי גבי כלאים בכל בגדים ואו לגי׳ על ג׳ אבל בשאר אף כל צמר ופשתים אצטריך או לרבות שאלה על שלשה בשאר בגדים אבל שלש על שלש בשאר בגדים לח[ט] וי״ל דהשתא אף כל לאחויי כלאים[יז] דהשתא ולמי[יח] ליה ליה לרבא לחייבו מחייב שאר מינים בגיעית: **אלא** הא **דרב פפא בדותא היא.** תימה לר״י דברים יצמות (שם זה שם) משמע דלתנא דבי רבי ישמעאל אף כל לאחויי כלאים כי היכי לחייבו צמר ופשתים מופנה למדרש

ב) ממנות לגו:, ג) [ע״ק סז:] שבועות סו. בכורות לב:], ג) [ע״ מעג״ד תוספות ד״ה כ״מ], ד) [ע״ מ״ש על הגליון שבשה יג.], ה) בסמ״ג: טומאות, ו) כ׳ מ״ו וכ״כ הכ״ל לקך ולכ״ה ומ׳ עד מאידך הוי גלוין, ז) רש״ל.

תורה אור השלם

1 וכל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמוֹתָם יִטְמָא מִכֹּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶּגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב

2 לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו:

דברים כב יא

גליון הש״ס

תוס׳ ד״ה שבן מטמא וכו׳ ולא בנגעים בראית׳ בת״כ. ומפורש כן במתני׳ רפ״ו דנגעים:

מוסף רש״י

מנין לרבות צמר גמלים כו׳. למתמיהים בנגעים (מנחות לט:). **נוצה** של **עזים.** קרי נוסף לפי שאינו רך כשאר צמר (שם).

רבינו חננאל

ואפ״קנא הדר ביה רבה מההיא ואיתוקמה דאביי. ואמר רב נחמן בר יצחק אתא דתנא דבי רבי ישמעאל הואיל ונאמרו בגדים סתם ופרט לך והכתוב באחד מהן צמר ופשתים, אף כל צמר ופשתים,

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

לאתויי ציצית בהדיא כתיב 1 לא תלבש שעטנז צמר ופשתים וכתיב 2 גדילים תעשה לך סד"א כדרבא דרבא רמי כתיב 3 הכנף מין כנף וכתיב צמר ופשתים יחדיו הא כיצד צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין ס"ד כדרבא קמ"ל אמר רב אחא בריה דרבא לרב אשי לתנא דבי רבי ישמעאל מאי שנא לענין טומאה דמרבי שאר בגדים דכתיב או 4 בגד הכא נמי לימא לרבות שאר בגדים 2 מאשר תכסה בה ההוא לאתויי כסות סומא הוא דאתא דתניא 5 וראיתם אתו פרט לכסות לילה אתה אומר פרט לכסות לילה או אינו אלא פרט לכסות סומא כשהוא אומר אשר תכסה בה הרי כסות סומא אמור הא מה אני מקיים 5 וראיתם אותו פרט לכסות לילה ומה ראית לרבות סומא ולהוציא כסות לילה מרבה אני כסות סומא שישנה בראייה אצל אחרים ומוציא אני כסות לילה שאינה בראייה אצל אחרים ואימא לרבות שאר בגדים מסתברא קאי בצמר ופשתים מרבה צמר ופשתים קאי בצמר ופשתים מרבה שאר בגדים: אמר אביי רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד רשב"א הא דאמרן סומכוס דתניא סומכוס אומר סיככה בטווי פסולה מפני שמטמאה בנגעים כמאן כי האי תנא דתנן שתי וערב מטמא בנגעים מיד דברי רבי מאיר ורבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד והאוני' של פשתן משיתלבנו: **מתני'** כל היוצא מן העץ אין מדליקין בו אלא פשתן וכל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: **גמ'** מנלן דפשתן איקרי עץ אמר מר זוטרא דאמר קרא 6 והיא העלתם הגגה ותטמנם בפשתי העץ: והיוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן: מנלן אמר רבי אלעזר גמר אהל אהל ממשכן

רש"י

לאתויי ציצית. דלא מחייבי בציצית אלא בגדי צמר ופשתים: **גדילים תעשה לך.** לאלו: **סד"א כדרבא.** כלומר סד"א דלא דרשינן הכי סמוכין לענין טלית למימר דטלית צמר ופשתים תעשה ציצית ולא לשאר טלית אלא לענין ציצית תדרשיה גדילים תעשה לך מצמר ופשתים ולא משאר מינין כדדריש ליה רבא: **כתיב הכנף מין כנף.** דהאי כנף קרא יתירא הוא דהא כתיב על כנפי בגדיהם והוה ליה למכתב ונתנו על הציצית פתיל תכלת: **מין כנף.** מין הטלית יהא הציצית דהכי משמע ציצית של כנף תהא ואם של משי הוא ציצית של משי פוטר בה: **וכתיב צמר ופשתים.** גדילים תעשה לך דמשמע נמי מהן תעשה: **סד"א כדרבא.** דאמר דהכנף אתא לאשמועינן דלא תדרוש סמוכין למיפטר שאר בגדים דודאי מיחייב מיהא בציצית דמינן קמ"ל אף כל דלא תדרוש הכנף הכי אלא אורחיה דקרא הוא ולאשמועינן דמצות ציצית בשני מיני צבע שני חוטין של תכלת ושני חוטין של לבן דהיינו מין כנף דסתמיה לבן: **מאי שנא כו'.** אליבא דרב נחמן קבעי לה דאמר אף כל לאתויי ציצית: **אשר תכסה.** ריבויא דקרא הוא: **לכסות לילה.** כסות המיוחד ללילות דלא ניחייב: **שישנה בראייה אצל אחרים.** וקרינן ביה וראיתם לאחרים ביום ולא אתי אשר תכסה ומפיק וראיתם: **שאינה בראייה.** ואי מרבינן לה מאשר תכסה קא עקרת ליה וראיתם: **ואימא לרבות שאר בגדים.** ולא כסות סומא: **קאי בצמר ופשתים.** כדאמר דסמך צמר ופשתים לגדילים מרבה כסות סומא דצמר ופשתים: **מרבה שאר בגדים.** בתמיה: **אמרו דבר אחד.** דדבר המיטמא בנגעים אין מסככין ואע"ג דאינו מטמא בטומאת מגע: **הא דאמרן.** חוץ מפשתן ולא קאמר חוץ מבגד פשתן משמע אע"ג דלאו בגד שלא נטוה כגון אונין או נטוה ולא נארג אין מסככין הואיל ומטמו בנגעים ואע"ג דלא מטמא בשרצים: **סיככה בטווי.** הואיל ומטמו בנגעים דכתיב או בשתי או בערבו[י] וה"ה נמי לאונין משיתלבנו. והאי דנקט טווי לאשמועינן דטווי מטמא מיד דטוויתו הוא גמר מלאכתו ולא בעי שישלה: **כמאן.** אמרה סומכוס להא כר' מאיר דאמר מטמא מיד שנטווה. ל"א כמאן אמרה אביי להאי מילתא דההיא חוץ מפשתן פשתן דווקא קאמר אע"ג דלאו בגד ועל כרחיך אפי' אונין במשמע אלמא אונין מיטמאין בנגעים: **כי האי תנא.** כר' יהודה: **משישלה.** שיהיו שולין אותו מן היורה ששולקין אותו בה ללבנו: **משיתלבנו.** בתנור: **מתני' אין מדליקין בו.** לעשות פתילה מקנבוס ובגד קנבוס ומצמר גפן: **אינו מטמא טומאת אוהלים.** אם עשה מהן אהל והמת תחתיו הוי כשאר בית וא"צ להטביל האהל עצמו דלא קבל טומאה אלא כלים שתחתיו: **אלא פשתן.** שאף אהל טמא כדכתיב והזה על האהל[ז] ובגמ' יליף דפשתן משתעי קרא: **גמ'** ממשכן

תוספות

למדרש סמוכין להתיר כלאים בציצית וי"ל דהיינו[א] עד דלא ידע דשעטנז לאפנויי אבל במסקנא דאמר לרבנן שעטנז לאפנויי הכי נמי לתנא דבי ר' ישמעאל[ב] וצמר ופשתים לגופייהו אתו הלכך לא צריך אף כל לאתויי כלאים[ג] וא"ת לתנא דבי ר' ישמעאל צמר ופשתים גבי לבישה מ"מ ל"ל דמדכתיב ובגד כלאים שעטנז לא יעלה עליך שמעינן דכל בגדים צמר ופשתים הן וי"ל[ד] דה"א דווקא העלאה אבל בלבישה כל תרי מיני אסירי והשתא ליכא למימר לתנא דבי ר' ישמעאל דליתי שעטנז שעטנז מהעלאה כדאמר בריש סוגיא ביבמות (דף ד: ושם) דהא השתא איצטריך שעטנז לאפנויי למדרש סמוכין ולא מופנה למדרש מיניה גזירה שוה: **רב פפא אמרה.** לא בעי למימר רב נחמן בר יצחק אמרה דאמר אף כל לאתויי ציצית דאין לטעות ולהחליף דברי רבא לרב נחמן אלא ברב פפא[ה] שהיה תלמידו[ו] ומלך אחריו וכשהיה אומר דבר לא היו יודעים[ז] אם מדעתו אמרה או למדה לפני[ח] רבו: **סד"א כי דוקיא דרבא.** ל"ג כי דוקיא דהא מגוף מילתא דרבא הוא דמפיק ובריש יבמות (ג"ז שם) הוא דגרס לה ונראה אע"ג דבפרק התכלת (מנחות ד' לט: ושם) אמר רב נחמן הסירקין פטורין מן הציצית קיי"ל כרבא דבתראה הוא וחייב בציצית מדאורייתא: **מסתברא קאי בצמר ופשתים כו'.** לא שייך למיפרך אדרבה קאי ברואין מרבה רואין קאי ברואין מרבה סומין דהא עיקר המצוה היא בטלית ולא באדם שאם אין לו טלית בת ד' כנפות פטור מן הציצית[ט]: **רבי שמעון בן אלעזר וסומכוס אמרו דבר אחד.** וא"ת[י] דר"ש בן אלעזר קאמר מסככין בו חוץ מן הפשתן משמע אפי' לא נטוה וכדאמרינן נמי בפ"ק דסוכה (דף יב: ושם) סיככה באניצי פשתן פסולה ומשמע התם דהיינו דייק ונפיץ אע"ג דלא נטוה וסומכוס קאמר דדוקא בטווי פסולה וי"ל דלרשב"א קאסר מדרבנן וסבר בדדייק ונפיץ[יא] לפי שהוא קרוב לטווי וטווי הוא דאסור מן התורה הואיל דמטמא בנגעים והיינו אמרו דבר אחד דהא דקאמר סומכוס סיככה בטווי פסולה היינו דבר תורה מדאמר מפני שמטמא בנגעים דמדרבנן אין סברא לאוסרו אי מדאורייתא שרי לסכך בטומאת נגעים גזירה משום טומאת מת וכיון דבטווי אסור מדאוריית' א"כ באניצי פשתן יאסור מדרבנן מפני שהוא קרוב לטווי[יב] כדפרישית: **אונין של פשתן.** פי' בקונטרס שלא נטוה ודחק לפרש כן מפני דבבר תנא שתי וערב וקשה לריב"א דמנלן לטמאותו בנגעים הא שתי וערב כתיב ונראה לר"י דאונין היינו מטוה[יג] וכן פי' בערוך ושתי וערב דקאמר היינו צמר לפי שבצמר ניכר בין שתי לערב דהשתי הוא מן הלשונות של צמר הגדול וטווי כלאחר יד ולא כמו שטווים הערב[יד] ודרך היה לשולקו אע"פ שעכשיו אין רגילין ואונין של פשתן שהוא הטווי לא הוזכר לא שתי ולא ערב לפי[טו] שלא ניכר איזה של שתי ואיזה של ערב כדאמר בפ"ק דמס' ע"ז (ד' יז:)[טז] אייתו ליה תרי קיבורי אמרו ליה הי דשתיא והי דערבא איתרחיש ליה ניסא[יז] אתא זיבורא (למיתב) על דערבא כו' אלמא לא מינכר בפשתן[יח]: **כל היוצא מן העץ אין מדליקין.** פי' בקונטרס לעיל כגון בקנבוס וצמר גפן[יט] ואין נראה לר"ת דא"כ יהא אסור להדליק בו ומעשים בכל יום שמדליקין בצמר גפן וגם טוב מאד לפתילה[כ] ואור"י ודאי מותר להדליק בקנבוס וצמר גפן דאינם יוצאים מן העץ[כא] אלא זרע הוא כדאמרי' במנחות קנבוס ולוף אסרה תורה[כב] שאר זרעים[כג] כו'[כד] ופשתן נמי מין זרע כמו קנבוס אלא דאיצטריך במתני' למשרי פשתן משום[כה] דאיקרי עץ כדכתיב ותטמנם בפשתי העץ וכמו עץ הדעת למ"ד חטה היתה וקרי לה עץ אע"פ שאינה עץ ועוד דאמר בכיצד מברכין (ברכות דף מ: ושם) כל היכא דאי שקלת לפירא ולא הדר אילנא ומפיק לא מברכינן עליה בורא פרי העץ ופשתן וקנבוס וצמר גפן[כו] אי שקלת לפירא היינו הזרע לא הדר אילנא ומפיק הלכך לאו יוצא מן העץ ניהו: **ואין מטמא טומאת אהלים אלא פשתן.** והא דאמר לעיל בפ"ק (דף יז.) ועל עצמן בכל שהן משמע דכל הכלים נעשה אהל לקבל טומאה מחמת אהל הכא איירי בדבר הקבוע שחיברו לקרקע[כז] אע"ג שמתחילה היה בגד כיון שחיברו לאהל בטלו מתורת בגד ואין מיטמא אלא פשתן אע"פ[כח] שהוא מחובר כדכתיב והזה על האהל כו'[כט] וקשה לר"י דתנן באהלות (פ"ח מ"א) אלו מביאין וחוצצין השידה והתיבה כו' והסדינים שהם עשוים אהלים ואיך חוצצין סדינין של פשתן בפני הטומאה[ל] והא כל דבר המקבל טומאה אינו חוצץ בפני הטומאה וי"ל דמיירי בסדינין של משי[לא] וקבועין שאין מטמאות ורשב"א פירש במשניות בע"ח:

עין משפט נר מצוה

עד א מיי' פ"ג מהל' ציצית הלכה א סמג עשין כו טוש"ע א"ח סי' ט סעיף א:
עה ב מיי' שם הלכה ה טוש"ע שם סעיף ב:
עו ג מיי' שם טוש"ע שם סעיף ג:
עז ד ה מיי' שם הל' ו סמג שם טוש"ע א"ח סי' יח סעיף א:
עח ו מיי' פ"ה מהלכות סוכה הלכה ד סמג עשין מג טוש"ע א"ח סי' תרכט סעיף ד:
עט ז מיי' פי"ג מהל' טומאת צרעת ה"ח:
פ ח מיי' פ"ה מהל' שבת הל' ה סמג לאוין סה טוש"ע א"ח סימן רסד סעיף א:
פא ט מיי' פי"ט מהל' טומאת מת הל' יב:

תורה אור השלם

1 לֹא תִלְבַּשׁ שַׁעַטְנֵז צֶמֶר וּפִשְׁתִּים יַחְדָּו: דברים כב יא
2 גְּדִלִים תַּעֲשֶׂה לָּךְ עַל אַרְבַּע כַּנְפוֹת כְּסוּתְךָ אֲשֶׁר תְּכַסֶּה בָּהּ: דברים כב יב
3 דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִת עַל כַּנְפֵי בִגְדֵיהֶם לְדֹרֹתָם וְנָתְנוּ עַל צִיצִת הַכָּנָף פְּתִיל תְּכֵלֶת: במדבר טו לח
4 וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב
5 וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִת וּרְאִיתֶם אֹתוֹ וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם וְלֹא תָתֻרוּ אַחֲרֵי לְבַבְכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אַתֶּם זֹנִים אַחֲרֵיהֶם: במדבר טו לט
6 וְהִיא הֶעֱלָתַם הַגָּגָה וַתִּטְמְנֵם בְּפִשְׁתֵּי הָעֵץ הָעֲרֻכוֹת לָהּ עַל הַגָּג: יהושע ב ו

גליון הש"ס

גמ' אמר מר זוטרא דאמר קרא. ברכות מ"ג ע"ב:

רבינו חננאל

לאיתויי ציצית שאינו חייב בציצית אלא צמר ופשתים. ואקשינן והכתיב בהדיא כתיב לא תלבש שעטנז צמר ופשתים גדילים תעשה לך, כלומר אינו חייב לעשות גדילים אלא צמר ופשתים. ושנינן איצטריך סד"א כדרבא דרבא רמי כתיב על ציצית הכנף מין כנף, כלומר האי קרא משמע תן ציצית מכנף עצמו של זה הבגד, וכתוב אחריו צמר ופשתים גדילים תעשה לך, הא כיצד שאר מינין במינן פוטרין שלא במינן אין פוטרין, אבל אם תעשה ציצית מן צמר ופשתים פוטרין בין במינן בין שלא במינן, קמ"ל דליתיה לדרבא ואתינן לרבויי שאר בגדים לציצית מאשר תכסה. ודחינן האי אשר תכסה לרבות כסות סומא שחייב בציצית. הא תנא דתני אין מטמא בגדים אלא צמר ופשתים מפיק מהאי תנא דבי רבי ישמעאל דתני רבי ישמעאל בגד צמר אין לי אלא בגד צמר מנין לרבות צמר גמלים צמר ארנבים נוצה של עזים השיראין והכלך והסיריקין מניין ת"ל או בגד, ואמרינן אינו מטמא בשלש על שלש אלא צמר ופשתים, והאי דתני דמיטמאין בנגעים שאר בגדים בשלשה על שלשה. אמרנו בתחילת הפרק השיראין והכלך והסירקין חייבין בציצית. ואמרינן בתחילת יבמות, אמר רחמנא עביד ציצית פתיל תכלת ותכלת עמרא הוא, וממאי דתכלת עמרא הוא, ואמרינן מדשש כיתנא דכתיב שש ברקמה ממצרים וגו', כמו שנתפרש ביומא, מדשש כיתנא תכלת עמרא הוא, שמעינן מינא דעמרא הוא דמיקריא פתיל תכלת, הילכך ליכא ציצית אלא עמרא. תנינא שתי וערב מטמאין בנגעים מיד דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר השתי משישלה והערב מיד, והאונין של פשתן משיתלבנו [כו'. גמרא מנלן דפשתן] איקרי עץ, שנאמר ותטמנם בפשתי העץ. כל היוצא מן העץ אינו מטמא טומאת אהלים אלא פשתן. מנהני מילי אמר רבי אלעזר יליף אהל אהל

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות

ממשכן [א]כתיב הכא [1]זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב התם [2]ויפרוש את האהל על המשכן מה להלן של פשתן קרוי אהל אף כאן של פשתן קרוי אהל אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו' ת"ל (א) אהל אהל ריבה אי אהל אהל ריבה אפילו כל מילי נמי אם כן גזירה שוה מאי אהני ליה ואימא מה להלן קרשים אף כאן קרשים אמר קרא [3]ועשית קרשים למשכן [ב]משכן קרוי משכן ואין קרשים קרויין משכן אלא מעתה [4]ועשית מכסה לאהל הכי נמי מכסה לא איקרי אהל אלא הא דבעי רבי אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת השתא עור בהמה טהורה לא מטמא עור בהמה טמאה מיבעיא שאני התם דהדר אהדריה קרא דכתיב [5]ונשאו את יריעות המשכן ואת אהל מועד מכסהו ומכסה התחש אשר עליו מקיש עליון לתחתון מה תחתון קרוי אהל אף עליון קרוי אהל: גופא בעי רבי אלעזר [ג]עור בהמה טמאה מהו שיטמא טומאת אהלין מאי קמיבעיא ליה אמר רב אדא בר אהבה תחש שהיה בימי משה קמיבעיא ליה טמא היה או טהור היה אמר רב יוסף מאי תיבעי ליה תנינא לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד מתיב רבי אבא רבי יהודה אומר שני מכסאות היו אחד של עורות אילים מאדמים ואחד של עורות תחשים רבי נחמיה אומר מכסה אחד היה ודומה כמין תלא אילן והא תלא אילן טמא הוא ה"ק כמין תלא אילן הוא שיש בו גוונין הרבה ולא תלא אילן דאילו התם טמא והכא טהור [ט]א"ר יוסף א"ה היינו דמתרגמינן ססגונא ששש בגוונין הרבה רבא אמר עור בהמה טמאה דמטמא באהל המת מהכא דתניא [6]עור או בעור ריבה (ב) עור בהמה טמאה [ד]ושלקה ביד כהן (א)[ה]קיצץ מכולן ועשה אחת מהן מנין תלמוד לומר [6]או בכל מלאכת עור ואיכא למיפרך מה לנגעים שכן שתי וערב טמא בהן אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור בהמה טהורה עור בהמה טמאה מנין תלמוד לומר [7]או עור ואיכא למיפרך מה לשרצים שכן מטמאין בכעדשה נגעים יוכיחו וחזר הדין לא ראי זה כראי זה ולא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שעור טמא בהן ועשה עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו ונעשה בו עור בהמה טמאה כעור בהמה טהורה אמר ליה רבא מברניש לרב אשי איכא למיפרך מה להצד השוה שבהן שכן טמאין בפחות מכזית תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית אלא אמר רבא מברניש

אתיא

רש"י

ממשכן. דלא הוה ביה שום יוצא מן העץ אלא פשתן כדכתיב(ב) עשר יריעות שש משזר: **שזורין.** רטור"ש בלע"ז דכתיב משזר: **וחוטן כפול ששה.** כדאמרינן בפ' בא לו דסדר יומא (דף עא:) דברים שנאמר בהן שש חוטן כפול ששה. ואי קשיא כיון דיליף ממשכן כלים ואדם שתחת גג הבית וכל שאר אהלים דלא דמו למשכן מנלן דמטמו בספרי(ג) תניא מנין לעשות שאר האהילים כאהל אמרת מה מצורע הקל עשה בו כל המאהיל כו': **אף כאן קרשים.** ואימא דעץ נמי איקרי אהל: **משכן קרוי משכן.** כגון עשר יריעות שש משזר ומשכן איקרי אהל דכתיב (שמות לט) את משכן אהל מועד: **הכי נמי.** דמכסה עורות לאו אהל ולענין טומאה נמי לא מקבל: **השתא עור בהמה טהורה.** כגון אילים מאדמים: **מה תחתון.** עשתי עשרה יריעות עזים לאהל על המשכן. דמשכן היינו עשר יריעות המחוברות בקרסי זהב מלמעלה מהן אהל יריעות עזים ולמעלה מהן מכסה העורות: **מאי קמיבעי ליה.** הא ממשכן גמר לה ר' ד)(אליעזר) לעיל בריש שמעתין והתם טהורה היא דהוי למלאכת משכן: **מכסה אחד היה.** חציו של אילים וחציו של תחשים ולמעלה דקרא אתרוייהו כתיב דבין אילים בין תחשים היה מכסה אחד מלמעלה לאהל יריעות העזים: **תלא אילן.** חיה טמאה היא ומנומרת בגוונין: **אי הכי.** סייעתא היא: **ששש.** ששמח ביופיו בגוונין: **עור או בעור.** גבי נגעים כתיב או בעור(ה) והוה מצי למכתב או עור: **ושלקה ביד כהן.** משהראהו ביד כהן נעשה נגע ומתחלה לא היה נגע: **קצץ מכולן.** מכל האמורים בפסוק וחיברן יחד: שרצים מטמאין בכעדשה ומת בכזית ונגעים בכגריס והוא פחות מכזית: **אף אני אביא אהל המת שעור טמא בו.** כדאמר לעיל מקיש עליון לתחתון דקרוי אהל: ו)**שאינה מטמאה בנגעים.** דהא לצמר ופשתים כתיב:

מטמאה

תוספות

ויפרוש את האהל וגו'. תימה לר"י מנא ליה דהאי אהל היינו שש משזר אימא היינו יריעות עזים דאשכחנא בהדיא דאיקרי אהל כדכתיב ועשית יריעות עזים לאהל על המשכן וכן משמע פשטיה דקרא ויפרוש את האהל דהיינו יריעות עזים על המשכן ג)דהיינו שש משזר כדכתיב ואת המשכן תעשה עשר יריעות שש משזר ויש לומר דדייק משום דקרא כתיב בהקמת המשכן וחשיב לעיל בסדר הקמתן דמתחלה נתן אדנים (ואח"כ עמודים) (א) ואחר כך הקרשים וכתיב אחר הקרשים ויפרוש את האהל[א] משמע היינו יריעות התחתונות שהם שש משזר דהם תחלת הפרשה[ב] ותימה דמאי לא יליף מהא דמשכן היינו יריעות שש משזר כדכתיב ואת המשכן תעשה וגו' ומשכן איקרי אהל דכתיב את משכן אהל מועד ושמא אהאי קרא סמיך: **אם כן ג"ש מאי אהני ליה.** והא דאמר כל פותח טפח מביא את הטומאה היינו מק"ו ממצורע כדיליף בספרי וכדפיר' בקונטרס וא"ת והיכי יליף נימא דיו כמצורע שלא יטמא אלא טומאת ערב ודווקא בעומד או ביושב ולא עובר[ג] כדתניא במסכת נגעים ומייתי לה ז)ובפ"ק[ד] דקדושין (ד' לג:) טמא יושב תחת האילן וטהור עובר טמא כו' וי"ל דאינו אלא גילוי מילתא בעלמא מק"ו דמצורע דלית לן למילף אהל אהל ממשכן לענין למעט הבאת טומאה בשאר אהלים דלאו פשתן ולא ילפינן ממשכן אלא לטומאת עצמו אפילו מחובר דדוקא פשתן ולא שאר יוצא מן העץ ולענין אהל שאינו עשוי בידי אדם לרבי יהודה בפ"ב דסוכה (דף כא. ושם) דלא מצינן למילף ממצורע דלא אשכחן ביה קרא לא למעט ולא לרבות (ב) ח)אהל שאינו עשוי בידי אדם: **אי מה להלן קרשים כו'.** פירש בקונטרס דאף עץ יהא קרוי אהל וקשה לריב"א דהא[ה] דפנות אין קרויות אהל אלא המכס' שמלמעלה הוא קרוי אהל ומפ' דה"ק אי מה להלן קרשים[ו] בהדי פשתן אף כאן[ז] בטומאת אהל[ח] קרשים בהדי פשתן ואע"ג דאהל אהל ריבה לענין דלא בעינן שזורים ולכפול ששה וכן לענין דלא בעינן צמר ופשתים יחד כי התם אלא אפילו פשתים ולא צמר[ט] מ"מ פריך ליהוי קרשים בהדי פשתים[י] דסתם אהל קרוי עם הכיסוי ועם הדפנות[יא]: **ואין קרשים קרוים משכן.** וקשה לר"י הא כתיב יהיה סרוח על צדי המשכן מזה ומזה לכסותו ואמר לקמן בהזורק (דף צח:) לכסות אמה של קרשים ואיכא למ"ד אמה של אדנים אלמא דקרשים איקרי משכן ויש לומר דלדי המשכן איקרי ולא משכן: **ריבה עור בהמה טמאה.** פירש רבינו שמואל דלהכי איצטריך לרבויי עור בהמה טמאה כדקתני בת"כ (פ' תזריע) למר אין לי אלא מין בהמה דקה ונאכל כו' דומיא דלמר שהוא דוקא של כבשים מנין לרבות עור בהמה דקה ואין נאכלת בהמה גסה נאכלת ואין נאכלת עד שתהא מרבה עורות שרצים תלמוד לומר ט) בעור בעור[יב] ונראה דהא דנקט בהמה גסה נאכלת אגב אחריני נקט דאיהי לא בעיא קרא דהא בשמעתין ילפינן לענין טומאת אהל כל מין טהורה מאילים: **ושלקה ביד כהן.** מפרש נמי רבינו שמואל דאיצטריך לרבויי משום דכתיב והבגד כי יהיה בו נגע לרעת וגו' והראה אל הכהן דמשמע דאם לא היתה בו נגע קודם שהראהו לכהן טהור: **שכן שתי וערב טמא בהן.** מה שאין כן במת כדנפקא לן בפרק במה אשה (לקמן דף סד.)[יג]: **אלא גמר משרצים דתניא עור אין לי אלא עור של בהמה טהורה.** וא"ת מנלן דאיירי קרא בעור בהמה טהורה ויש לומר כמו בנגעים דהכא כתיב שק וה"א מה שק מין בהמה דקה ונאכל כדמוכח בת"כ ולקמן דשק הוי דבר הבא מן העזים אף עור מין בהמה דקה ונאכל אע"ג דבת"כ מרבה אף שק הבא[יד] מחזיר שהוא דבר טמא אפ"ה הוה אמינא דלא הוקשה עור אלא למשמעות דשק דהיינו[טו] של עזים ולא הוקש למאי דמרבי בשק[טז] לכך איצטריך רבוי. הרב פורת: **מה לשרצים.** וליכא למיפרך שיטמא מת בכעדשה מק"ו דהא כל שיעורים הם הלכה למשה מסיני וקשה לר"י ונילף[יז] מת משרצים בגזירה שוה דבגד ועור[יח] כדאמר לקמן בפרק במה אשה (ג"ז שם)[יט] ואומר ר"י משום דג"ש דאהל אהל ממשכן[כ] סתרה לה[כא] לכך איצטריך ריבוי ועוד י"ל דג"ש לא איירי[כב] בטומאת אהל [המת] עלמו המחובר:

אתיא

עין משפט נר מצוה

פב א ב ג מיי' פ"ו מהלכות טומאת מת הלכה יב:

פג ד מיי' פ"ו מהלכות טומאת צרעת הל"ז:

פד ה מיי' שם פי"ב הלכה יב:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה ויפרוש וכו' דמתחלה נתן אדנים ואח"כ קרשים ואח"כ עמודים וכתיב אחר העמודים ויפרוש את האהל: (ב) ד"ה א"כ וכו' לא למעט ולא לרבות הס"ד והשאר נמחק:

גליון הש"ס

גמ' אמר רב יוסף א"ה היינו דמתרגמינן. עי' קדושין דף מו ע"א תוס' ד"ה אר"י:

מוסף תוספות

א. והי"ל לכתוב 'ויפרוש את המשכן' וכתיב 'ויפרוש את האהל על המשכן'. רמב"ן. ב. ומקרא מסורס הוא, וה"ק, ויפרוש את האהל ויפרוש על המשכן, כלומר, פירש האהל דהוא משכן, כלומר עליהן אהל אחר, יריעות העזים. רמב"ן. (ועי' מהרש"א). ג. כמו קוברי המת שהיו עוברים באכסדרה, ויש שם כלים, דמצורע עובר אינו מטמא באהל. תוס' סוכה כא. ד"ה יליף. ד. וע"ל צ"ל פ"ק, וכ"ה בתוס' סוכה כא. ד"ה יליף, ובתוס' הרא"ש. ה. קרשים לא עשו מהן אלא דפנות ולא סכך. רשב"א. ו. לדפנות. תוס' הרא"ש. ז. לא ליטמי. רשב"א. ח. עד שיהו שם. רשב"א. ט. והכי נמי אית לן לרבויי פשתים אפי' בלא קרשים. תוס' הרא"ש. י. דגבי הך, לא שייך לרבות. תוס' הרא"ש. יא. ולא רבה אהל אלא לענין שאר דברים. רשב"א. יב. ג' תוס' הרא"ש: עור בעור. יג. דאפי' אם נגע במת אינו מקבל טומאה כ"ש באהל. תוס' הרא"ש. יד. משער. תוס' הרא"ש. טו. צמר. תוס' הרא"ש. טז. בהמה טמאה, ובאהל גופי' דכתיב בי' עור בהמה טהורה דהיינו עורות אילים, לפיכך היה אומר דאף כאן עור בהמה טהורה. רשב"א. יז. עור בהמה טמאה באהל. ריטב"א. יח. האמור בשניהם שהוא מופנה לג"ש. ריטב"א. יט. ונימא מה להלן טמא אף כאן טמא, דהא ג"ש לגמרי דיינינן ומופנה משני צדדים הוא ואין משיבים עליה. ריטב"א. כ. דמיירי בעור בהמה טהורה. ריטב"א. כא. לג"ש דבגד ועור דשרצים, לא בעי למילף בג"ש. ריטב"א. כב. אלא במגע, ולא. תוס' הרא"ש.

רב נסים גאון

אי מה להלן שזורין וחוטן כפול ו' אף כאן שזורין וחוטן כפול ו'. ותמצא עוד עיקרו במס' יומא בפרק בא לו כהן גדול (דף עא) ת"ר בגדים שנאמר בהן שש חוטן כפול ו' וכו', ואמרו קראי כמה הוו שיתא חד לגופיה דכיתנא ניהו, וחד שיהו שזורין, וחד לחוטן שיהא כפול ו'. ומהנה יודע לנו כי כל בגד שכתב בהן שש העשויים במשכן היו ו'. תאמר במת שאינו מטמא אלא בכזית. עיקר דילה בספרי הנוגע במת יכול כל שהוא וכו', אחר שרבה הכתוב מיעט, אמרו כזית מן המת ממא שכן היא תחלת ברייתו. ובמשנה במסכת אהלות בפרק ב' אלו מטמאין באהל כזית מן המת וכזית נצל, ביניהם הפרש והבא על כך פירושו בפרק ג' כזית מן המת שנחלק. ובתוספתא בראש סדר טהרות חומר בכזית (מזה) [מן] המת שכזית פתחו בטפח ומת פתחו בד' טפחים, ובתוספתא דמגילה בפרק א' אין בין כזית מן המת למת אלא שכזית מן המת פתחו בטפח ומת פתחו בד' טפחים.

מסורת הש"ס

א) מעילה יח. ע"ש, ב) [שמות כן], ג) [חוקת יט יד], ד) נ"ל אלעזר, ה) [ויקרא יג], ו) [שייך לע"ב], ז) [ברכות כה.], ח) רש"ל מחק תיבת אהל, ט) ס"א או בעור,

תורה אור השלם

1 זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֹהֶל כָּל הַבָּא אֶל הָאֹהֶל וְכָל אֲשֶׁר בָּאֹהֶל יִטְמָא שִׁבְעַת יָמִים: במדבר יט יד

2 וַיִּפְרֹשׂ אֶת הָאֹהֶל עַל הַמִּשְׁכָּן וַיָּשֶׂם אֶת מִכְסֵה הָאֹהֶל עָלָיו מִלְמָעְלָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֶת מֹשֶׁה: שמות מ יט

3 וְעָשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לַמִּשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֹמְדִים: שמות כו טו

4 וְעָשִׂיתָ מִכְסֶה לָאֹהֶל עֹרֹת אֵילִם מְאָדָּמִים וּמִכְסֵה עֹרֹת תְּחָשִׁים מִלְמָעְלָה: שמות כו יד

5 וְנָשְׂאוּ אֶת יְרִיעֹת הַמִּשְׁכָּן וְאֶת אֹהֶל מוֹעֵד מִכְסֵהוּ וּמִכְסֵה הַתַּחַשׁ אֲשֶׁר עָלָיו מִלְמָעְלָה וְאֶת מָסַךְ פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד: במדבר ד כה

6 אוֹ בִשְׁתִי אוֹ בְעֵרֶב לַפִּשְׁתִּים וְלַצָּמֶר אוֹ בְעוֹר אוֹ בְּכָל מְלֶאכֶת עוֹר: ויקרא יג מח

7 וְכֹל אֲשֶׁר יִפֹּל עָלָיו מֵהֶם בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל כְּלִי עֵץ אוֹ בֶגֶד אוֹ עוֹר אוֹ שָׂק כָּל כְּלִי אֲשֶׁר יֵעָשֶׂה מְלָאכָה בָּהֶם בַּמַּיִם יוּבָא וְטָמֵא עַד הָעֶרֶב וְטָהֵר: ויקרא יא לב

לעזי רש"י

ריטור"ש. מפותלים.

מוסף רש"י

אהל אהל ריבה. לאהלים טובה כתיבי בפרשת פרה (סוכה כא.).

תוס' ישנים

א) הקשה מהר"מ מה צריך אהל אהל ריבה ליליף מק"ו מנוגע של עזים לא מטמא בנגעים אהל משכן ששה המשכן שאין חוטן כפול ששה דמטמאה בנגעים לא כ"ש ותי' דהכא קיימינן אליבא דר"א דלית ליה ק"ו מדבעי בסמוך עור בהמה טמאה מהו והכי דאית להו ק"ו דרשי אהל אהל לדרשה אחריתא: ב) נראה קצת דכל כלי עור דכתיב במת ושכבת זרע דאתי לדרשה אחרינא ולא לעור בהמה טמאה דא"כ תקשי מאי איצטריך למיבעיה דליתי בג"ש דבגד ועור משרצים: ג) דאי על האהל הוי יריעות שש משזר ועל המשכן היינו על הקרשים לא אין הקרשים קרויים משכן:

רבינו חננאל

ממשכן כתיב הכא זאת התורה אדם כי ימות באהל וכתיב ויפרוש את האהל על המשכן, מה להלן שש ותכלת, והן צמר ופשתים, אף הכא צמר ופשתים, כיון דיליף אהל דטומאה באהל משכן. בעי ר' אלעזר עור בהמה טמאה מהו שיטמא באהל המת. ומיבעיא ליה תחש שהיה בימי משה טהור היה או טמא היה. ומפרש רב יוסף תנינא, לא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד. איני והא"ר נחמיה דומה כמין תלא אילן ותלא אילן טמא הוא. ושנינן דומה לו שיש לו גוונין הרבה כמותו, אבל טהור הוא. רבה אמר עור בהמה טמאה דמטמאה באהל המת אתי בק"ו מנגעים, דתניא היה לו לומר עור, למה כתב בעור, לרבות עור בהמה טמאה ושלקה ביד כהן שמטמאה בנגעים. קיצץ מכולן, פי' כגון שנטל מזה העור רצועה ומזה רצועה ודיבקן ועשאן אחד, מנין שמטמא בנגעים ת"ל או בכל מלאכת עור. פי' שלקה ביד כהן, כגון שהחזיק הכהן בעור לבודקו ועודנו ביד כהן נצרעת לאלתר. איכא למיפרך מה לנגעים שכן מיטמאין בשתי וערב. מה להצד השוה שבהן שכן טומאתן פחות מכזית בכגריס והשרץ בכעדשה. אלא

תלמוד בבלי מהדורת נהרדעא החדש, באדיבות הוצאת ח. וגשל, © כל הזכויות שמורות